

Počeci katoličkog tiska; Katolički pokret; Između dva rata; Poslije Drugoga svjetskog rata. Autor razmatra razdoblje od 1771. godine do uspostave demokratske Hrvatske.

U članku "O veterinarsko-medicinskoj djelatnosti na vlastelinstvima (imanjima) Zagrebačke biskupije i Kaptola u XVIII. i XIX. stoljeću" (661-670) Josip Lukačević govori o stočnim zaraznim bolestima godine 1763., 1764. te 1771. Autor govori i o zdravstvenoj ispravnosti mesnica i klaonica. Ljudi koji su bili zaduženi za suzbijanje ovih bolesti nazivali su se "medicus", "vice comes", "judex nobilium" i drugi. Stočne su zaraze u tadašnjoj Hrvatskoj suzbijane u skladu s tadašnjim znanstvenim spoznajama. Petar Marija Radelj autor je članka "Prilozi za bibliografiju o Zagrebačkoj nadbiskupiji" (673-690) u kojem donosi opsežan i vrijedan popis radova koji se odnose na razna područja istraživanja u svezi sa Zagrebačkom nadbiskupijom.

Vrijednost ovog izuzetnog znanstvenog pothvata nije samo u visokom znanstvenom stupnju kojim su pisani svi prilozi za simpozij i zbornik nego i u izuzetno kvalitetnim ilustracijama, kartama i crtežima koji doprinose boljem razumijevanju pisanih radova. Valja spomenuti i kazalo imena koje omogućava lakši uvid i snalaženje zbornikom. Možemo zaključiti da zbornik radova "Zagrebačka biskupija i Zagreb" znači veliki znanstveni doprinos te postaje nezaobilazna literatura u proučavanju 9 stoljeća života Zagrebačke (nad)biskupije.

Zoran Ladić

Mirjana Strčić, Petar Strčić, Hrvatski istarski trolist. Laginja, Mandić, Spinčić.
Izd. centar Rijeka, Rijeka 1996, 1-122.

O Istri nikada nema dovoljno radova. Zahvaljujući jednoj čitavoj plejadi hrvatskih povjesničara Istra je mnogo bolje istražena nego npr. Međimurje. No to nije bez razloga. Istra je hrvatskoj, slovenskoj i talijanskoj povijesti i kulturi dala veliki prinos, a Mirjana i Petar Strčić su dali ovim, ali i drugim svojim djelima, nemali prilog obogaćivanju naše spoznaje o istarskim ljudima i zbivanjima koji su važni za hrvatsku povijest i kulturu.

U ovom djelu opisuju se tri ličnosti, koje su djelovale nakon pada neoapsolutizma kada je pokrajina Istra s Kvarnerskim otocima imala Sabor i zemaljsku vladu u Poreču, ali je bila dio Austrijskog primorja s namjesništvom u Trstu. U upravljanju vlada u Beču oslanjala se na talijanaško-talijanski sloj, pri čemu su zanemarivani interesi brojnih Istrana koji su nastavali sela. Ovakvom vladanju odupirao se prvi naraštaj hrvatskih preporodnih djelatnika (Juraj Dobrila, dr. Dinko Vitezić i Mate Bastian), a osamdesetih godina devetnaestog stoljeća drugi (Matko Laginja, Matko Mandić i Vjekoslav Spinčić), s time da su ova trojica rođena u Kastavštini, te da su borbenije nego prva generacija nastavili upozoravati na hrvatstvo Istre. O ovoj trojici Kastavčana se dosta pisalo, ali su Strčićevi sada sintetizirali naše fragmentarne spoznaje o tim velikanima, te su nam dali, kako piše pokojni akademik Dragovan Šepić u uvodnom slovu, "djelo trajne vrijednosti", sa znanstvenim uvidom u tešku borbu za nacionalni opstanak Hrvata na najzapadnijem hrvatskom prostoru.

Knjiga je sastavljena tako da su prvo prikazane osnovne silnice, povijesni procesi i ličnosti Istre u XIX. i u počecima XX. stoljeća, što ima puno opravdanje s obzirom na tekst koji slijedi. Zatim su autori prikazali život i djelovanje Matka Laginje (Klana, 1852. - Zagreb, 1930), pravnika i pravaša osebujnog istarsko-otočnoga tipa, koji je spriječio romaniziranje opatijskog područja, progovorivši i na saboru u Poreču 1883. hrvatskim jezikom, pomažući gospodarsko

organiziranje istarskih Hrvata na selu osnivanjem Istarske posojilnice 1891. koja je bila središnji kreditni zavod za seljake. Laginjinim zalaganjem osnovana je i pazinska gimnazija, otvorena hrvatska tiskara u Puli koju je Laginja s pravom izabrao za središte svoje djelatnosti, preselivši u nju i štampanje lista *Naša sloga*. U Državi Slovenaca, Hrvata i Srba Laginja je bio povjerenik zadužen za Istru, a 1919. je postao i ban, nakon čega počinje njegovo postepeno povlačenje iz političkog života, budući da se Hrvatska zajednica pokazala nedovoljno sposobna u borbi s beogradskim režimom. P. Strčić, autor ovog dijela monografije osvrnuo se i na Laginjinu studiju o Vinodolskom zakonu iz 1875., sumarno i na druge njegove radove, a književnopovijesnu valorizaciju djela Matka Laginje izvršila je većim dijelom M. Strčić, upozorivši da je Laginja i osnivač hrvatskog teatra u Istri, napisavši 1882. čakavsku komediju "Šilo za ognjilo".

Kod Matka Mandića (Mihotići, 1849. - Trst, 1915.), svećenika, prirodoslovca, ali i urednika tršćanskog lista *Naše sloge* (1883.), prvo su prikazani čimbenici koji su utjecali na formiranje ovog vrlo radikalnog borca za hrvatstvo Istre, ali i vrlo voljnog suradnji sa Slovencima, te je od 1889. do 1915. djelovao kao zastupnik hrvatsko-slovenskog izbornoga voločćansko-podgradskog područja.

Svećenik Vjekoslav Spinčić (Spinčići, 1848. - Sušak, 1933.) prikazan je kroz svoje političko sazrijevanje i prijelaz od narodnjaka k pravašima, te kroz svoje djelovanje školskog inspektora kada ima izvanredan utjecaj na prosvjetni kadar u slovenskom dijelu Istre i istočnoj liburnijskoj hrvatskoj Istri kao i djelovanje kao potpredsjednika Bratovščine hrvatskih ljudi u Istri i predsjednika Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru, odnosno poslanički rad od 1891. godine. Mislim da je s pravom posebice naglašen Spinčićev govor na Gospodarskoj izložbi u Zagrebu 1891. godine kada je Spinčić naglasio da je Istra hrvatska zemlja i da pripada matici-domovini te da se treba ujediniti s Banskom Hrvatskom u jednu cjelinu, što je bilo - kako piše Strčić - ocijenjeno u vladinim krugovima "kao poziv da se zatrese temelji dvojne monarhije". Ocijenjeni su i njegovi publicistički radovi, na kojem polju je bio osobito plodan, objavivši osam knjiga i brošura pri čemu je naglašeno da je Spinčićeva pisana riječ bila podređena politici, a u posebnom poglavlju su ocijenjene Spinčićeve "Crtice iz hrvatske književne kulture Istre", objavljene 1926. godine, gdje je Spinčić inventarizirao sve što se može svesti pod pojam pisanoga književnog i kulturnog naslijeđa istarskih i otočnih Hrvata.

Ovo djelo čini izuzetno vrijednim vrlo bogati izbor literature napisane na hrvatskom i talijanskom jeziku za svaku ličnost Trolista posebice, te potrebna kazala. Mislim da je kombinacija povijesno-književne suradnje P. i M. Strčić u ovoj knjizi vrlo uspješna, jer smo dobili izuzetno vrijedno djelo o tri vrlo važne ličnosti istarskog preporoda.

Mira Kolar-Dimitrijević

Zadarski statut sa svim reformacijama odnosno uredbama donesenim do godine 1563., sada ponovno izdali, kritičkim aparatom opskrbili te kazalom osoba, mjesta i stvari obogatili i na hrvatski jezik preveli Josip Kolanović i Mate Križman, Zadar 1997.
Nakladnici: Ogranak Matice hrvatske, Zadar i Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 764 str.

1. Zadarski statut, prvi put tiskan 1564. u Mlecima bio je jedan od naših rijetkih statuta koji nije u novije vrijeme ponovno objavljen. Usto, on je jedan od rijetkih statuta koji nije bio preveden na hrvatski jezik. Zbog toga je Ogranak Matice hrvatske u Zadru još 1990. god.

J U B I L A R N I
H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

posvećen je

prof. dr. Jaroslavu ŠIDAKU,

*njegovu osnivaču i glavnom uredniku
(1948 – 1985)*

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS

Ivan KAMPUŠ

Ivica PRLENDER

Tomislav RAUKAR

Petar STRČIĆ

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

LEKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Zagreb, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet

Ul. Ivana Lučića 3

Cijena ovog broja iznosi 200 kuna

Izdanje časopisa sufinancira

Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske

Mišljenjem Ministarstva kulture Republike Hrvatske br. 532-03-1/7-94-01 i 5320317-96-01
od 18. XI. 1994. i 1. III. 1996. časopis je oslobođen plaćanja poreza na promet.

Slog i prijelom na kompjutoru: DENONA, Garićgradska 6 – Zagreb

Tisak: KRATIS, Vrapčanska 15 – Zagreb, prosinac 1997.